

III. Bezáró-beszéd.

Kedves tanuló ifjuság! Ime, kedves barátim, a csak imént elhangzott, élénk vonásokkal ecsetelt előadásból megtanultuk ismerni, ki volt Zsuki László és mit tett szeretett egyházunk javára; tudjuk, hogy nagyszerű, egyháza iránt lángoló szívből eredett adományait nem csak a muló szükséglet kielégítésére tette le az egyház és így közvetve a haza oltárára is, hanem főnmaradnak azok az idők végeztéig és így ércznél maradandóbb emlékéért hagyta nevének.

Vajon kinek szívét nem hozza sebesebb dobogásba már csak igénytelen neve is annak, ki adományával ily halhatatlanná tette emlékéért? Ki ne érezne örök hálát ily nagy férfitól? Valóban mivel sem mutathatjuk ki iránta és egyéb jótevőink iránt is háttartalan tiszteletünket, mint ha emlékeket szívünkben megőrizzük, jótéteményöket megismerjük, és ezekért irántok hálások vagyunk.

A hála nem egyéb, mint a nyert jótéteményeket érezni; ezeket az adományozónak és szeretetének tulajdonítani; érettök az adományozóhoz szívélyesen ragaszkodni, s neki szeretettel és jószággal kedveskedni.

Főadományozó azonban tulajdonképen az Isten; mert minden jó adomány tőle van; és ha valakitől valami segélyt, adományt nyertél, mindkettőt csak Istennek köszönheted, mert ő teremtette jóakaróvá s részedre kedvezővé az adományozó szívét, egyuttal kezeibe tevén le a jótékonyosság eszközeit is. Mindenekelőtt tehát Istené a hála és dicsőség, azután pedig a szeretettel és szánalommal rád tekintő s nyomoruságodban segítő embereké is.

A hála nagy és szép erény, míg a hálátlanság természetelleni és gyalázatos bűn. Hol hálaadatosság van, ott értelem és belátás is van ama számtalan dolog iránt, mikre folytonosan szükségünk van. Hol háladaatosság van, ott alázatosság és igazságosság is van: az ember saját inségét és szükségét is megvallhatja s egyuttal az adományozó kegyességét és szeretetét is megismerheti. Hol hálaadatosság van, ott végre szív- és viszontszeretet is van, teljes odaadással és szolgálatkészszéggel fordul azokhoz, kik rajtunk segítettek örülvén nekik, szeretvén és dicsérvén őket. A hálaadatosság tehát nagy és szép erény. Ellenben mily utálatos és természetelleni a hálátlanság, mert kevélység és önszeretet rejlik benne. A hálátlanságban hidegség, önszolgálat s ellenségeskedés burkolózik. A jót elfogadja ugyan, de szívét nem nyitja meg, nem tör ki belőle a viszontszeretet. A hálátlatlan emberre minden gonoszszágban bizton számíthatsz.

De ugyan miként is lehetséges a jó tetteket hálátlansággal viszonzni? A hálátlatlan így gondolkozik: ha valakinek birtoka van, ad, mivel adhat, mi bámolni való van ebben? van neki, tehát adjon. Ha valaki súlyos szükségben segít, már hogy érdemelne ezért valami különös elismerést, hiszen csak azt adta, mit adni kötelessége volt. Az ilyenek száma pedig nagy. Ellenben olyanok, kik a nekik adott jótéteményeket szívökben híven megőriznék, a jótévőre örömmel gondolnának s róla szívesen beszélnének, nagyon, de na-

gyon kevesen vannak. Egyáltalában nagyon kevés a háladatosak száma. Hiszen vizsgálj csak meg magadat ifju barátom, vajon a mit szüleid, tanáraid és jótevőid neked tettek, mindezt szeretettel őrzöd-e szivedben? áldod-e emléköket? okozasz-e nekik örömet? Bizony komoly megfigyelés után úgy fogod találni, hogy a hála eme szép erénye még nem fészkelte be magát különben fogékony szivedbe! Buzduljunk fel tehát hálára egyházunk és így közvetve a mi jótevőink iránt, ne engedjük soha és semmi körülmények között homlokunkra a rút hálátlanság bélyegét süttetni.

Ime, előttünk egy ragyogó példa arra, hogy hová és mi czélra tegyük le mi is adományainkat. Már a régiek fölismerték, hogy egyházunk szegény levén, gazdagságát és erejét önmagában kell keresnie és birnia, azért elévülhetlen adományait, fellelkesítve az igazi szivbeli buzgóság mindazon gyönyöreivel, alázatosság-, önmegtagadás-, szeretet-, odaadás-, irgalmasság- és szelidséggel, miket csupán a kereszténység csepegtet be az emberi szivekbe, egyházunk javára tették le. Ők kapott életjavaikat szeretet és gyönyörrel osztották meg, érezvén az adományozó boldogságát és élvezvén a segítő szeretet gyönyörét. Az adományozó boldogságát érezhetjük mi is, a nélkül, hogy gazdagok legyünk. Ha valaki még oly csekély is, felebarátjának tehet szolgálatot és kedvességet, része levén e mellett az adományozó élvezetében. Ámbár részvétünk és jótékonyosságunk tárgya minden ember, kinek valamely jót tehetünk, mindazonáltal ne keresd meszsze országokban felebarátaidat, hanem mindenekelőtt saját városod- és faludban, hazádban és egyházadban keresd fel felebarátodat. Mit használnak a meszsze országokban található szerencsétlenek felségelésére adományozott javaid, ha az alatt saját egyházad és hazád tagjait elvadulni engeded, a közvetlen környezetekben kiáltó szükségét észre nem veszed.

Tegyük le tehát mi is adományainkat tehetségünkhez mérten, mindenekelőtt, szent egyházunk javára, melynek szükségletei száz, meg száz felé ágaznak el, mert ez által hazánk oltárára is leteszszük áldozatunkat.

ULÁR PÁL,
ig. tanár.

AZ ULDOZES NAPJAIBÓL.

I.

Apor Péter följegyzései az unitáriusokról.

„Az én időmbe és értemre Erdélyországban történt nevezetesebb változásoknak leírása“ cím alatt van Apor Péternek egy kiadatlan magyar munkája az erdélyi múzeum-egylet birtokában. Kezdődik e mű 1676-tal, a szerző születési évével, és a következő század közepéig, 1749-ig terjed. Az alább közölt adatok mind onnan vannak véve. Érdekességet kölcsönöz ez eddig csak latin nyelven ismert igénytelen följegyzéseknek az, hogy egykorú és művelt katolikus főúrtól eredtek.

Apor adatai szerint az unitáriusok III. Károly uralkodásáig még a régi törvények és szokások szerint részesültek állami javadalmakban. 1709-ben megfelelő, 1713-ban kielégítő számmal jutottak be a guberniumba. Azonban ez éven innen csakis a katolikusok és kálvinisták osztoznak a hivatalokon. Kivülök még az udvartól kedvelt szászoknak ha sikerül egy-egy emberök bejuttatása. Más országos megbízatásoknál sem találunk ez időben unitáriusokat. Az egyetlen kivétel 1728-ban esik, mikor a rendek Sándor Gergelyt, az agg és tapasztalt ítélőmestert, holmi törvénybeli javításokkal bízzák meg. Ugyanazon évben kidőlván e jelesünk, a mi ez időben rendkívüli eset: unitárius családbelit emelnek helyébe. Még egy erőfeszítést tesznek az unitáriusok a bekövetkező trónváltáskor befolyásuk visszanyerésére. 1741-ben hódolatukat saját követők által óhajtják a nagynevű királynőnek bemutatni. E törekvés előbb méltatlan gúnyt, utóbb teljes kudarcot arat: az udvar nem fogadja el küldöttjüket. A kihalt Habsburgok örökösének, II. Ferdinánd búzgó hitvalló bájos unokájának unitárius részről még a hűség sem kellett.

További szó helyett álljanak itt maguk az adatok:

1692. A szebeni gyűlésen disputatiók esnek a Romana catholica religiónak régi szabadságának helyre vagy visszaállítása iránt; a melynek is midőn a más három erdélyi religióktól offerálatnék a Kolozsváratt levő ó-várasbeli templom az avval együtt levő klastrommal, és ugyan a fejevári hajdon Báthory Kristóftól építettett templom: azt felelték, hogy ez az *utolsó* azon kívül is óvék, ámbár ha az elpusztult is, de mint-